

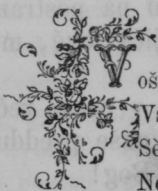
UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VIII. v Ljubljani 1. januarja 1868. List I.

„TOVARŠ“ tovaršem o novem letu.

V ošim vsem bogato leto
Vse predale do verhá,
Sërca vsem za pravo vneto,
Neminljivega blagá!

Zima kmali naj odrine,
Pomlad naj se nam odprè,
Cvetje, ki le s sadjem mine,
Naj upljivo nam cvetè!

Sloga in modrica prava
Vihtam stavi naj se v bran,
Da z omiko zmaga Slava,
Zabliščí ji srečni dan!

Prečudna tiha zarja obliva rojstni dan novega leta. Ali nam bode vedno pošiljalo oživljajoče rumene solnčne žarke in dajalo mirnega rodovitnega dežja o pravem času, ali nam bode zbujalo sovražne in morivne viharje, tega sedaj ne vemo, akoravno bi iz sedanjega vremena, lahko enako vremenskim prerokom, kolikor toliko, prerokovali temu ali unemu dobro, srednje, ali celó slabo leto. Šolstvo je, žalibog! še vedno nezmožno, šibko drevo med vsemi drugimi drevesi v vélikem

državnem vertu. Če tedaj druga močnejša drevesa vklan-
jajo in rujejo nezgode in viharji, koliko bolj zadeva huda
ura male, slabotne stvari! Da bode naše solstvo — posebno
naše domače šolstvo, vedno bolj krepko in da nam bode
rodilo pravega zdatnega sadja, skerbimo naj pred sami za
to. Bodimo 1) složni. Peščica nas je slovenskih učiteljev,
dela pa imamo obilo na vseh krajih. Treba je, da se po-
bratimo in zedinimo, da družimo svoje moči za eni in isti
namen — v svoje izobraženje in v izobraženje domačega
národa. „Sloga jači, nesloga tlači“. Lepo se bode razvijalo
naše šolstvo, in lepo bode shajal naš stan, če bomo 2) pri
svojem poslu in pri vsem svojem dobrem obnašanji stano-
vitni ali terdni v značaji. Sedanji čas ne veljajo več
polovičarji in omahovavci. Treba je sedaj, da vsak človek,
posebno pa še učitelj, hodi vedno po pravi poti, da se nikoli
ne dá pregovoriti od unih, ki ga vabijo na postranske steze,
kazaje mu zlate gradove. „Kedar konjiča lové, mu sladčice
molé“.

Učitelji! bodimo složni, bodimo v pravi reči stano-
vitni! in upajmo, da bode tudi na naše preddurje kmali
prisijalo rumeno solnce boljših časov. Bog!

Otroška odgoja.

Človek, naj boljša in popolniša stvar na svetu, je postav-
ljen, da gospodari čez vse stvari. Bog mu je dal pamet, um in
prosto voljo, da po svoje ravna in gospoduje. Čim veči in moč-
nejši je človek, tim boljši se tudi njegov um razvija. Človeka
lahko lepo primerjamo z drevesom. Precej ko drevesce začne
rasti in mladike poganjati, razvijajo se naravne moči v njem,
ravno tako tudi v detetu. Malo dete je hvaležno in zadovoljno,
ako je le sito in ima zadosti igrač. Kakor se drevo spridi in
pokvari, ako ga iz boljše v slabšo zemljo deneš, ravno tako tudi
dete, ako ga razvadiš, in pomehkužiš.

V prvih letih se mora drevesce ravnati, obrezovati, mora
se mu privezati kak količek ali preklica, da ravno in lepo raste
ker „mlado drevesce se dá zravnati, vlomi se staro drevo“,
pravi že obče znana prislovica.

V prvih letih moraš dete vaditi, da je pokorno in vbo-
gljivo; od mladih nog mu moraš saditi in cepiti v serce strah

božji, začetek modrosti in resnice. Kakor zdravo jabelko med gnjilimi sognjije, tako se spridi dober in vbogljiv otrok v slabi tovaršiji. Tako se zgodi da otrok, ko je popred rad v šolo hodil in se pridno in lepo učil, obesi uk na kljuko, ter zapušča šolo. Ni čuda, da potem štarši pravijo: „Ako dalj časa v šolo hodi, nerodneje je; nima druge koristi od šole, kakor raztergane hlače, in da se dela odvadi“. Ali vse drugače je pa s pridnim otrokom; on hodi rad in z veseljem v šolo, tam lepo pazi in posluša, ter si skerbno nabira zaklade za poznejša leta.

Kakor ti bo drevo le lesnike rodilo, ako ga ne cepiš z zlahtnim cepom, tako se tudi od otroka ni dobrega nadjati, ako ga ne daš v šolo, ako ga ne podučuješ in mu ne požlahtnueš serca in duha. Skerbno čuj tedaj in pazi nad otrokom, dragi oče, ljuba mati, ker Bogu bodi potoženo, da ljudje na deželi bolj skerbé za drevje in živino, kakor za svoje otroke. Drevesce dobiš lahko v hosti ali v meji, ki je zrastlo iz semena, in ako ga presadiš in se ti pokvari in spridi, ga izruješ in si poiščeš drugega, ali kje bodeš dobil otroka zopet, ako se ti spridi in pokvari?

Ako ti pozimi sneg opade drevje, greš in hitro otreseš, da ti ga ne okreha in polomasti, ali če se ti poleti šibi zarad prepolnih jabelk ali hrušek, berž mu hitiš s kolom na pomoč. Vprašam te, pridni in skerbni gospodar, ali daješ tudi svojemu otroku potrebne podpore, kedar bi je potreboval, in ga li obvaruješ, kedar mu proté nevarnosti?

Ko pride pomlad obrezuješ drevje, ter mu odpravljaš nepotrebne veje, in ako se ti zdi, da mu je presuho ali da ima prepusto zemljo, mu prilivaš, ali mu gnojiš. Ali pa tudi tako marljivo požlahtnueš, ali saj skerbiš, da bi se požlahtnovali tvoji otročiči? Jih li pošiljaš pridno v šolo, kjer se ti učé vsega potrebnega za javno in domače življenje? Dobro tedaj pazi, ljubi oče, kako se ti obnašajo otroci v cerkvi; večkrat poprašuj pri učениkih, kako se učé v šoli, in tudi sam poglej za njimi, da se prepričaš, kako se obnašajo domá in na polji; ne puščaj jih pri malopridnih poslih, ker otroci se lahko navadijo pri njih marsikaj nespodobnega, kar si posebno hitro zapomnijo. Le, ako boš skerbno pazil na svoja deca ter skerbel da bodo od dne do dne boljša, mesto slabša, le potem se smeš nadjati, da bo tvoj otrok skerben gospodar, pošten človek. Ko

otroci končajo vsakdanjo šolo, pošiljaj jih v nedeljsko šolo, ker ravno nedeljska šola stori, da človek ne pozabi in ne raztrese, česar si je v vsakdanji šoli nabral za bodoče življenje. Le ako se deček pridno in pazno uči tudi v nedeljski šoli, more ohraniti nauke, dragocene zaklade, ki so mu jih vsejali in položili marljivi in nevtrudljivi učitelji v vsakdanji šoli v mlado serce, ki je še slabo in se rado spreminja. Skušnja nas uči, da mladeneč, ako je v nedeljski šoli malo marljiv, posebno pa, ako se je popred leno in slabo učil, v nekoliko tednih zopet pozabi, kar je bil popred v dolgih šestih letih nabral in se za silo naučil.

Jaka Pšemisl.

Učitelj in bukve.

Mislím, da bi ne bilo napačno, če te le verstice, ki sem jih najdel v nekem šolskem listu, tebi, marljivi „Tovarsš“, dam, da jih poveš svojim bravcem. *) Verli šolski svetovavec Pr a u - sek pripoveduje pri neki koferenciji tako le: „Precej potem, ko sem bil imenovan šolski svetovavec, sem popotoval iz Dunaja v svoj domač kraj. Med potjo sem šel k nekemu učitelju, ki sem ga poznal, da je zeló sposoben in zeló marljiv šolnik. Ko sva pri mizi sedela in se pogovarjala, zagledam na mizi neke stare, precej debele in zeló oguljene bukve, na ktere se je starček večkrat z veseljem oziral. Jaz od mladega že zeló radoveden o takih rečeh, sežem po knjigi, jo odprem, in kaj je bilo! — neko staro šolsko berilo. Bilo je pa ob straneh in med verstami s prav drobnimi čerkami vse popisano in vsakemu listu je bil priložen kos popirja, na katerem so bili opazki s tinto zapisani ali v celih stavkih ali pa samo nepovedne besede z zaznamkom, kje se še išče to ali uno. Vse, kar je ta učitelj bral, slišal ali pa sam si zmisli, da je le količkaj na kaki sestavek cikalo, je bilo v teh bukvah. Čím bolj jih pregledujem, tím bolj so mi všeč. Poprosim ga, da naj mi jih za nekoliko dni posodi. Ali starček mi ničesa ne odgovori. Mislil sem, da me ni slišal, prosim še enkrat, pa zopet brez vspeha. Še le ko ga v tretjič poprosim, mi odgovori z milim glasom: „Znano vam je, da vas ljubim in da mi mora hudo pri sercu biti, da bi vam kaj odrekel, pa vendar vam moram povedati, da bukev ne dam ne za eno minuto od sebe“. — Ker nisem mogel zapopasti, zakaj so mu te bukve

*) Poznamo sicer nektere kočljivce, katerim ni nobena reč dovolj nova in prav po gódu; sami pa vendar nič ne storé.

tako drage, mi starček pripoveduje: „Od kar sem prvo čerko v te bukve zapisal, imel sem jih vedno pri sebi. V šoli in doma so mi ležale odperte pred mano na mizi; če sem kam šel, so me spremljale; vedno sem jih imel pri sebi, in po noči so mi bile pod zglavjem. In sedaj bi jih proč dal — nikakor ne! Sej nimam zvestejšega prijatelja in vodnika kot te bukve. Po noči, če ne morem spati, kar se večkrat zgodi, naredim luč in jih berem. Vsaki stavek, ki ga vidite zapisanega, me na kaj spominja; in če le po verhu pregledam opazke, ki sem jih skupaj znesel, kakor mravlja svoje mravljišče, domislil se vseh veselih in žalostnih dogodkov svojega življenja. Tako so mi te bukve naj dražji in naj ljubši, kar imam pri hiši. Vse drugo vam rad dam, samo teh bukev ne. Od njih se ne ločim nikoli, in kedar umerjem, jih bodem s seboj vzela v jamo“. — Nevtrudljivi starček je že zdavnej umerl, in njegove bukve so tudi, kakor je želel, pokopali ž njim vred“.

Lepa, ganljiva in za učitelja posnemanja vredna je ta povest. *) V svoji mladosti je začel nabirati in tudi v starosti ni jenjal. Vse, kar je bral, slišal ali pa sam iznajdel, vse je obračal za svoje izobraženje in za blagor svojih šolarjev. Vsaki reči si je prizadeval kos biti, vsaki reči priti do podlage. Ker je pa vedil, kako je človeški spomin slab, si je vse zapisal na tak kraj, kjer je vedil, da bo večkrat bral. — Zatorej nabirajmo in zapisujmo si tudi mi takih cvetic, bogatimo si ž njimi svoj um, in žlahtnimo si serce. — „Zerno do zerna dá pogačo; kamen k kamenu pa palačo“.

Fr. Lunder.

Zemljepisje v ljudski šoli.

§. 1. Različna tla.

Oče. Lansko leto sem ti razkazoval nebo in njegova čuda; pravil sem ti, da so zvezde naj boljši kažipot, naznanovavke letnih časov in da so po tej nebeški pratiki naše pratike narejene, in da ljudje, ki znajo iz te velike pratike brati, tako dobro vejo letni čas z neba povedati, kakor ti, kedar pratiko v roko vzameš. — Pa pojva zopet na ljubo zemljo, ker tu sem nas je stvarnik postavil; namesto na nebó, glej sedaj na zemljo pod nogami, da ne boš podoben modrijanu, ki je zrl v zvezde, pa v lužo zagazil. — Povej mi danes, ali si že vidil, kakošna je zemlja pod svojo poveršnino.

*) V vseh rečeh ne. Kar se kdo nauči, naj rad pové tudi drugim, kateri tega želé.

Janez. Da, videl sem. Po letu so pri Jurjevih podlago za hišo kopali, in tù sem videl, kaj so vse iz jame zvozili.

O. Kaj pa je bilo takega?

J. Bolj od verha je bila črna perst, pod njo pa je bil pesek, drobno in debelo kamenje namešano.

O. Zemlja ni povsod enako sestavljena. Po njeni kakovosti ti jo hočem razdeliti v 4 verste. Zemlja je ali kamnitna, pesčena, perstena ali mehčava. Kamnitna zemlja ali kamnitna tla so taka, kjer je po poveršji gola skala ali sipa, šuta in kamenja. Take zemlje je na Kranjskem prav veliko.

J. Na taki zemlji pa nič ne more rasti.

O. Razpoke med skalami so dostikrat napolnjene s perstjo, in kamenje je dostikrat pomešano s perstjo; pridni ljudje pa odberó kamenje, ga zložé na posebne kupe, katerim pravijo groblje, ali pa iz odbranega večjega kamna plot naredé. Zemlja med belim kamenjem je pa zeló rodovitna.

J. Ktera zemlja je pa pesčena?

O. Tako se imenuje zemlja iz debelega proda (prodnega peska) ali pa iz svišca, ktereга veter sim in tje premikuje. Če ima taka zemlja dovolj vlage in je s perstjo pomešana, je rastlinam vgodna. Taka zemlja se nahaja poleg večjih in manjših rek, ktere so bile nekđaj veliko večje kakor sedaj, in poiskavši si sedanje struge, so popustile veliko take naplavine. Vse ljubljansko polje je taka naplavina.

J. Sedaj vem, zakaj da na ljubljanskem polji tak pesek kopljejo, kakor se dobi na posavskem produ. Kakošna pa je perstena zemlja?

O. Tako se imenuje vsaka poveršna zemljina lega, na kateri rastejo rastline, ktera pa ni preveč mokra. Sestava pa je različna, tedaj pravimo: zemlja je ilovnata, laporna ali kredna in publica. Raste le na rodovitni ali črni zemlji, ktera se nareja, kedar živalski ostanki ali rastline gnjijejo, zato se pa perst pomnoži z gnojem. Nekatere rastline potrebujejo več, druge manj rodovitne zemlje, in nekterim je predebela zemlja še škodljiva; žito sicer bujno raste, pa ima malo zerna. Taka mastna zemlja je pri ustji (izlivu) rek v morje.

J. Kakšna pa je mehčava ali mehčôta?

O. Vsaka zeló namočena zemlja, ki je zmirom ali naj več mehka in mokra, se imenuje mehčava. Manj ko je mokra, bolj je podobna vodi. Tudi na mehčavi rastejo rastline, n. pr.:

ločje, bičevje, vendar žito ne, samo riž, ki potrebuje naj več mokróte, raste tudi na mehčavi.

§. 2. *Polje, travniki, gojzdi in logi.*

O. Pojdi sim, in povej mi, kje raste žito, kje pa kosimo mervo, kam pa hodimo po dreva, kam pa goni čednik svojo čedo, kje skačejo zajci, kje dirjajo jeleni?

J. Žito raste na polji. Vsejejo ga, potem pa zraste, ga požanjejo in domu zvozijo.

O. Polje se tedaj imenuje kos zemlje, kjer sejemo žito, deteljo, kjer sadimo fižol, grah in krompir; polje se tudi imenuje velika obdelana ravan, kakor n. pr. na Kranjskem: ljubljansko in soriško, na Koroškem belaško in celovško polje, na Stajerskem lipniško in tujsko polje. Polje posebno zmerjeno in razdeljeno, je njiva.

J. Ali na travniku trava sama zraste, ali jo morate tudi vsejati, kakor deteljo na polji.

O. Na travniku trava sama zraste, pa vendar včasih kakšen kos travnika preorjem in deteljo ali drugo travo vsejem; če le morem, ga pognojim in s senenim drobom potresem.

J. Na zeleno trato pa žene čednik čedo ovac, tam se pasejo, zato vi tudi taki trati pravite pašnik.

O. Prav si povedal; pastir pa žene ovce tudi v log, in krave pasemo na po ozarah.

J. Zakaj pa pravite, da jih žene v log?

O. Log se imenuje travnik z drevjem obraščen; po logih se radi zajci skrivajo, zato nalašč puščam germiče sim in tje, da se skrivajo te živalice; ozare so pa ob kraji njiv pri potih. Polje in travniki in vse, kar je v obližji in okolici enega mesta ali ene vasi, se imenuje svet tistega kraja, n. pr. ljubljanski svet, izanski svet, kočevski svet . . . V nekterih deželah imajo pa tudi tak svet, kateri ni dober za polje, ne za travnik; na njem raste pusta trava ali resje, po nekterih tudi borovje in smrečje. S trudom in pridnostjo tudi iz takega sveta delajo njive, naj več pa po njem živino pasejo. Takemu svetu se pravi pustina. — Štepe so velike planjave, po katerih ni drevja, studencev je tam malo in še ti se razgubljuje v pesku. Na Kranjskem ni pustin in štep. Iz zgodbe sv. pisma ti je znana puščava v Arabiji; v Afriki so pa še večje puščave. Nepregledljive travnate puščave se nahajajo v Ameriki, kjer jim

pravijo savane; v vročem letnem času so suhe, prašne in od suše razpokane, v deževnem letnem času pa prelepo ozelené.

J. Kedar pojdete po dreva kaj ne, bom šel z vami?

O. Derva dobivamo v hosti; kjer pa hosto skerbno varujejo, tam je gojzd; tje boš šel z mano, da ti bom pokazal, kakošna je hojevina, kakošno je listnato drevje. Zaraščeno germovje se imenuje gošča. Po gojzdh pa živi divjačina.

J. Ali se šota tudi v gojzdu dobiva?

O. Šota se pa dobiva na mahu. Takó se imenuje svet, po katerem je po verhu rušna, spodej pa voda stoji; kedar na tak svet stopiš, se ti pod nogo zemlja ziblje, in na takem mahu se včasih šota dobiva. Močvirje je pa kraj, kjer stoji kalna voda, tam se pa človek pogrezne, če vanj stopi. Blato pa je mokra zemlja, ktera se pa suhá leta obdeluje, kedar je huda suša, se tudi posuši. Po močvirjih raste ločje in bičevje. Blato se v hudi suši posuši, močvirje pa ne.

Zemlja je ali polje, travnik, pašnik, log, hosta, gojzd, mah, močvirje in mlaka.

Koristne reči.

Nekaj o potresih.

Dokazano je skoraj do dobrega, da potresi izvirajo iz zemeljskih globin, ne pa, kakor nekteri naravoslovci razkladajo, iz poveršnih vzrokov naše zemlje. V neizmernih podzemeljskih predalih nahajajo se razne žveplene rude, premogi, gazi in druge gorljive stvari, ktere se mnogokrat vnamejo ter iz predala v predal s silno, nezapopadljivo močjo derejo in butajo, da se zemlja stresa. Podzemeljski gazi in rude so tedaj, ki delajo potrese, kateri vzrokujejo večkrat strašne in žalostne nasledke na naši zemlji.

Afrika in Evropa nimate toliko potresov, kakor Azija; Amerika in Avstralija, v kterih poslednjih je veliko gorečih gorá, ki bljujejo iz sebe razbeljeno kamenje, rude, pepel, pesek, še celó vrelo vodo in tako hipoma naj lepše kraje s pepelom in šuto zasipljejo. Take ognjene gore so naj več v ozki zvezi s strašnimi potresi. V zahodnji Aziji, kakor tudi v južno zahodni Ameriki so potresi tako rekoč na dnevnem redu in naj strašnejši. Potresi so pa tudi zeló različni; nekteri se po-

kažejo v nekakem gibanji ali gunganji, drugi v podobi valov, zopet drugi v vertincu, in nekteri gredo po ravni poti naprej; potresi so ali mimo gredoči, ali pa le na enem mestu se gibajo; včasih se pa tudi ponavljajo po minutah, urah, dnevih, tednih in celó mesecih. Nekteri potresi gredo miroma in bolj tihoma naprej, namreč takó, da se na enem ali več krajih prav nič od njih ne vé, a drugi napravljajo neizrečeno veliko škode, ne samo na enem, ampak tudi na več krajih, naj si bodi blizo ali po več milj narazen. — Potresi pretergajo poveršnino naše zemlje, ter jo pogoltnjejo v svoje neizmerno žrelo in globino; oni izpuščajo svoje gaze, razrušijo cele goré, zlijejo jezera in reke čez breg, in prenaredé večkrat lepo zemsko podobo v prazne in puste goličave, da človeka strah in groza spreletava, ako je gleda. Zgodilo se je tudi že večkrat, da so se iz temnih morskih globin pokazali novi otoki, drugi pa so se v neizmernih morskih globinah za zmiraj potopili.

Dokaj škode so naredili potresi samo v enem stoletji, koliko pa še, ako bi človek pogledal v vsa stoletja stare in nove dobe. L. 1746. so potresi Limo v južni Ameriki, l. 1755. Lizabono, l. 1774. staro Gvatemalo v srednji Ameriki, l. 1783. skoraj vso Kalabrijo, l. 1812 Karakas v južni Ameriki, l. 1822. Haleb na Sirkem, l. 1829. Murcijo in deloma tudi Valencijo (na Španskem), l. 1840. goro Ararat v Armeniji in l. 1842 otok Haiti žalostno razdjali in pokončali. Limo, glavno in bogato mesto na Peruanskem je 28. vinotoka l. 1746. potres v malo urah tako pokončal, da je izmed 60.000 prebivavcev jih komaj 3000 ostalo. Ravno o tem času je morje blizo nekega mesta čez bregovje stopilo in lepo morsko pristanišče z vsem brodovjem, ladijami in nebrojnim bogastvom zalilo; izmed 4000 prebivavcev tega mesta sta se le dva človeka z veliko težavo žalostne smerti otela. Pravijo, da se pri jasnem in tihem vremenu veslaje po omenjenim kraji še dan danes na dnu morja vidijo strašne razvaline nekdanjega lepega morskega pristanišča. — Še huja in žalostnejša osoda je zadela veliko, glavno mesto Lizabono na Portugaljskem. Bilo je ravno na praznik vseh svetnikov l. 1755., da je več, nego polovica lepih in visokih palač in drugih hiš razpalo v pepel in šuto; blizo 30.000 ljudi je žalostno poginilo, in še celó kralj je že bil v naj večji nevarnosti in sili. Od tega potresa, ki je bil menda naj silnejši, kar stoji svet, nahajajo se še dandanes pesmi tudi v našem

jeziku. *) — Kakor sem že omenil, so 7. junija 1842. l. tudi otok Haiti zeló hudi potresi zadeli. Celih pet dni in noči ponavljali so se ti divji podzemeljski zmaji s tako močjo in silo, da so ljudje in živina, kakor snopi, padali na terda tla, med tem da jih je več tisuč pod razvalinami revno moralo umreti, veliko pa, ki se jih je vendar smerti otelo, bili so ranjeni, da niso bili pozneje za nikakovo rabo več.

V naj noveji dobi je potres 12. oktobra 1855. l. mesto Kandijo na Turškem popolnoma razdjal; 500 merličev so iz razvalin potegnili; ravno ta dan je tudi Kanea veliko terpela, vendar ni tû noben človek zgubil svojega dragega življenja. — Omenjenega leta so bili tudi v Egiptu hudi potresi. Na otoku Rhodu je bil 12. vinotoka; je trajal eno minuto in 15. sekund ter v tem kratkem času napravil veliko škode; samo v mestu Rhodu se je cenila škoda na 40 milijonov pijastrov. — Tudi po Kranjskem in sosednih deželah so se tega leta pokazovali potresi, a vendar niso ravno velike škode naredili. 9. listopada je Ljubljancane dvakrat po noči precej dobro pogugal, in to brez brez vse škode, razun da so se ga nekteri bolj boječi nekoliko ustrašili. In kdo se ne bi tudi ne bal potresov, ako pomisli, v koliki nevarnosti se ljudje, mesta in vasi zazibljejo, in da je morda le še malo več moči primanjkovalo, da se niso za večno zazibali v temne zemeljske globine! 7. sušca l. 1857. ob polárh zjutraj je bil potres na več krajih na Kranjskem tako hud, da je sim ter tje nekaj dimnikov razpalo. V Kamniku je samostanu čč. franciškanov napravil precej znatno razpoklino; v Komendi blizo Kamnika je počila cerkev in v Besnici na Gorenskem hiša ondotnega duhovna.

Pervi, naj močnejši potresi terpé navadno le nekaj hipov, k večemu nekaj sekund; za njimi sledé drugi, ki so pa slabeji in se ponavljajo več dni ali tednov.

Da si tudi so potresi večkrat zeló grozni in strašni, vendar se nam jih ni treba bati, ako živimo po zapovedih božjih, kajti Božja vsemogočnost je izbuja v neizmernih zemeljskih duplinah. Kdor Boga ljubi in živi po njegovih zakonih, ni se mu bati nobenih podzemeljskih strahov; naj si bodo ti strahovi še tako hudi in siloviti, pravični stojí v sredi med njimi, kot terdna skala, opiraje se na moč in neskončno ljubezen stvarnikovo.

J. Tomšič.

*) Glej: Pesmi kranjskega národa. Peti zvezek str. 26 — 30!

Pisma slovenskemu učitelju.

Prot jasnemu nebu oči povzdignimo,
Sej tukaj tolažbe iskati nam ni;
Iz mračne doline na prostó hitimo,
Med zvezdjem visokim naš duh naj živi!

Vse, kar človek opazuje, si hoče tudi predstavljati in razumeti. Ktero imenitnejšo reč pa bi človek mogel dobiti, na koji bi bilo mu mogoče svoje zmožnosti bolje vaditi in razvijati, nego vesoljni svet, čigar ud je tudi mali solčni prašek — naša zemlja. Pa li smemo upati, da nam bode kedaj mogoče, da si bomo vesoljnost razločno predstavljali?

Natančno si moremo le takrat kako reč predstavljati, kedar poznamo njene meje. Tedaj, dragi moj, iščiva meje vesoljnega stvarjenja! — O jasni noči opazujemo s prostim očesom nekaj tisuč večjih in manjših zvezd in še dalje zvonaj belo liso, ki ji pravimo rimska cesta. Kaj pa so te zvezde? Kolike so nek, kako daleč so ena od druge in kako daleč od nas? Kaj je rimska cesta? — Na vse te vprašanja naše okó ne more odgovoriti, vendar pa daje naši domišljiji veliko misliti in prevdarjati. Pa to, kar nam le sama domišljija o tem pové, ne zadoštuje še človeškemu duhu. Iznajdel je daljnovid, ki mu pogled v daljavo neizmerno zljajšuje. Daljnovidu imamo se zahvaliti, da smo se obširnije, seznanili z vesoljnim stvarjenjem, pred kojim izvedenec stermi, navadni človek pa neverno z glavo maje. Da poznamo poveršje lunino bolje od nekterih delov zemlje n. pr. notranje Afrike, notranje Avstralije, da poznamo velikost, težo in gostost planetov, da merimo, kake so njih gore, in da na tanko vemo, kateri letni časi so na njih, to vse je malo, kajti luna in planeti so naši sosedje. Vidimo še dalje. Daljnovid nam kaže kupe zvezd, kjer že naše prosto okó ne vidi prav nič; dalje nam kaže, da je rimska cesta iz milijonov in milijonov zvezd; pa, kolike so te zvezde in kako daleč so od nas, ne more nam daljnovid več odgovoriti. Kamor pa bistri daljnovid ne seže, pride nam na pomoč številoslovje ali matematika, ter nam stori to mogoče, kar se nam je prej nemogoče zdelo. Ako bi nam bilo mogoče opazovati od kake stalne zvezde pot zemlje okoli solnea, in ako bi vedili, kako velik je tir, ki ga nareja zemška pot s solncem, čigar os je 40 milijonov milj dolga, zvedeli bi daljavo te stalnice, in ako bi vedili njeno daljavo, lahko bi tudi

izštevilili, kako je velika in vsako teh števil bi nam bilo podlaga za nove preiskave.

Zvezdogledi so izštevilili, kako daleč od nas so nekatere naj bližnjih stalnic; pa to „blizo“ je tako neizmerno daleč, da bi tudi naj prederznejša domišljija ne mogla si predstaviti tega števila, čeravno hitro izgovoriš 4 bilijone ali pa 90 bilijonov. Če pa so te naj bližeje, kaj je nek misliti o tistih, ki so še bolj daleč? kaj o meglenih zvezdah rimske ceste? Ali je na unstran rimske ceste že konec vesoljnosti? Sva li našla tukaj njene meje? Novejši zvezdogledi terdijo, da se solnce s svojimi premičnicami prištevava k neizmerno veliki zvezdni zistemi, ki ji pravijo zistema rimske ceste. Vse zvezde rimske ceste, h kateri se šteje tudi solnce in sploh vse zvezde, ki je viditi zamoremo, sučejo se okoli centralnega solnca, kojega Maedler stavi v Alkiona med Plejade.

Kaj pa je unstran te neizmerne zisteme svetov, kojo presvetiti potrebuje svetloba neštevilno tisuč in tisuč let, tam v neskončnej daljavi kaže nam daljno vid še veliko meglenih peg, od kojih nekatere kmali za zvezde spoznaš, une pa, ki so naj bolj daleč, zdele se ti bodo tudi skoz naj boljši daljno vid vedno le bliščeče meglice. Kaj pa so te meglene pege? Ali hočeva verjeti zvezdogledom, ki pravijo, da so to enake zisteme svetov, kakor je naša zistema rimske ceste? Tu, ljubi prijatelj, človek ostane in stermi nad božjim veličanstvom; tu prestane človeška domišljija, ter se nehoté verne zopet na zemljo. — Ko bodeš te čertice prečital, gotovo se bodeš potem večkrat oziral na sinje nebo, ter v molitvi povzdigoval svoje stermeče serce do neskončnega veličanstva, do bitja vseh bitij, do vsegamogočnega Boga. — Ko bodeš v mislih po neskončnih prostorih blodil, bodo te razne misli navdajale v tej in unej reči, in mogoče je, da se bodeš kmali seznanil z rečmi, ki so ti bile do sedaj prikrite.

Te čertice za danes iz prizora na sinje nebo; prihodnjič ti bodem pa naslikal idilično podobo, ter bom pričel potopisne čertice, ki je bodem skušal olepšati s kratkimi národnimi pripovedkami. **Z Bogom!**

Tvoj

Jože Mikeljnov.

Dopisi in novice.

Iz Ptujega. Srenjske volitve so bile v našem slovenskem okraju končane že pred nekaterimi tedni, in te dni so pa hodili politični komisarji, da izvoljeni predstojniki obljubijo vernost. Če je v kateri fari več političskih srenj, so poklicali naj več predstojnike in odbornike na eno mesto, kjer so vernost obetali; kedar je pa to minulo, so pa preskočili na šolo. Tu pa niso vprašali, ali hodijo vsi otroci v šolo? ali imate že drevesnico? kako bi dobili prostor za njo in dr., ker je bilo političnim vradnijam ukazano; da se od srenj dobi prostor naj manj za 50—100 □⁰ v ta namen; marveč po vseh srenjah, koder hodi neki gospod R. iz Petava, kakor politični komisar potegne list iz žepa, ter vpraša: „Kako hočete, da se otroci v šoli podučujejo? Nemško, kaj ne?“ Ker vendar naj bolj priprosti človek vé, da je nespametno, novince podučevati nemško, in odgovor ni vselej vgoden, pa mešetarijo dalje. „Pa v 3. razredu se bodo Vaši otroci vendar nemško učili“, pravi gospod. V štajerskem deželnem zboru je Juda Tadej Blagotinšek dokazal, da se s slovenskim jezikom ne pride dalje, nego iz Maribora do Drauburga, kakor da bi bili Slovenci cigani, ki bi se morali nemško učiti, da potujejo. Poslednjič pa reče g. komisar. „Pa vendar v treh posebnih urah na teden se bodo otroci nemščine učili, da jim ne ostane nemški jezik neznan.“ — Dobro! Kdo bo pa učitelju to plačeval? Ali gospod R. ne vé, kako težko se plačuje navadni šolski denar, ker ljudje komaj druge davke plačujejo! V nekaterih srenjah tega okraja je napravil g. komisar kmete, da so izdelano pismo podpisali.

Kako neki po drugih okrajih delajo? Tudi mislimo, da se bodo ljudje čudili, viditi, kaj se godi z njihovimi podpisi. Nekaj takega je že bilo pred enim letami pod Šmerlingom: slišali smo od sosesk, ktere hočejo nemški jezik po šolah, po tih krajih pa še šole ni bilo kakor, n. pr. v vuzeniškem in marenberškem dekanatu, okraj Marenberg. — Ko bi političski gospodje za to skerbeli, da bi učitelj svojo pičlo plačo redno dobival in da bi revni otroci mogli v šolo hoditi, vsak bi bil za to hvaležen; če se pa za to poganjajo, da se v ljudski šoli učé tujega jezika, se pa pregrešé zoper vsa pravila v pedagogiki.

V dokaz tega, da se poganjamo le za prid učenja, stavljamo ta-le predlog: Pokličite 20 naj izverstniših pedagogov iz vse Nemčije skupaj, in zastavite jim to le vprašanje:

Ali je mogoče, da se otroci v ljudski šoli poleg materinskega, povsod razširjenega jezika, naučé še drugega jezika tako, da bi rečni ali djanski poduk pri tem posebne škode ne imel. Ako ti poreko „da“ potem hočemo pa molčati. („Zkft.“)

Iz pod Grintovca. Ljubi „Tovars“ davno te že poznam in skerbno prebiram, toda nisem te imel še do sedaj v svoji lastini; za l. 1868. pa sem te naročil, da ne boš hodil mimo moje hiše, temuč da boš pri meni ostajal. Zato prosim, da sprejmeš te le verstice v

svoj prvi list v spomin najnega prijateljstva. — Veš, „Tovars“, kaj bi bilo dobro? Glej „Danica“ se lje opomogla, da izhaja vsaki teden, kaj ko bi tudi ti postal tednik! Sedaj so taki časi, da ljudje radi veliko beró. Poboljšaj se tedaj tudi ti, ljubi „Tovars“, in nikar ne bodi tako stisnjen! *)

Iz Planine. — Po pravici se more od šole tirjati, da se ozira na okoliščine in potrebe ljudstva, za katero je osnovana. Ni vse eno, da se le uči ta ali uni nauk, temuč treba je, da se uči tudi to, kar bo učencu naj bolj koristilo. Skerb za dušno in telesno človeško življenje je prva in sveta dolžnost naših ljudskih šol. Naj bi se tedaj skerbelo, da bi se že v ljudskih šolah učila ona umetnost, ki napečuje človeka k pomnoževanju njegovih dohodkov. Ta umetnost je pa poljedelstvo in kmetijstvo. Za naše šole pa še nimamo o poljedelstvu in kmetijstvu knjige, ki bi bila za otroški plitvi um na kratko in umevno spisana. Res je, da imamo obširno spisano knjigo od gosp. Zalokarja, pa ta knjiga ni pisana za otroke, temuč za odrasčene ljudi.

Razpis preč. knezošk. konzistorija od 19. sept. l. 1857. pod št. 1690/250, učiteljem priporoča knjigo: „Zveden kmet, ali naj-potrebniši nauki kmetijstva,“ ki je prišla na svetlo v teržaški zalogi šolskih knjig. Ali se dobiva pri ljubljanskih bukvarjih, ali ne, ne vemo.***) — Ako se pa ta knjiga ne nahaja več v založbi, naj bi pa eden naših sodelavcev spisal knjigo za poduk o poljedelstvu in kmetijstvu. Gosp. Drag. Ferd. Ripšl nam je spisal „Knjižnico za kmeta“. I. zvezek ima nauke za sadjerejo. Upamo tedaj, da nam bo g. pisatelj v prihodnjih zvezkih dajal tudi lepe nauke za živinorejo, čebelarijo, svilorejo in za druge reči, ki so navadno s kmetijo združene.

Oprosti me, dragi „Tovars“, da te še nekaj vprašam. Kako je to, da v svojih listih nič več ne prinašaš zanimivih spisov o zemljepisji.***) Ti spisi so res kaj razumljivi in zanimivi za otroke. Ko sem otrokom bral one čertice iz zemljepisja, so me prav pazno poslušali in prosili so me, da bi jim „Tovars“ liste posodil, da bodo doma svojim staršem iz njih brali. Zagotavljam te, ljubi „Tovars“, da boš učiteljem in učencem zelo vstrezal, ako boš tudi še v nastopnem letu enake zanimive spise prinašal. Gosp. pisavcu omenjenih spisov pa bi bili tudi zelo hvaležni, ako bi nam hotel še posebej kratko pa jedernato knjižico spisati, ktera naj bi obsegala vse, kar je treba vediti tudi prostemu kmetu.

L. Božič.

Iz Bistrice. (Odperto pismice „Tovars!“) — Ljubi „Tovars!“ Minulo je sedem let, kar te je rodila mati Slovenija — bela Ljubljana! — Kakor mi je znano, ti je bilo pri začetku tesno, pa hvala bodi Bogu! vendar si srečno začel, ker že živiš sedem let. Veliko težavnih

*) Prav rad bi bil tudi „Tovars“ bolj radodaren, ako bi le mogel. Pridobit mu še toliko naročnikov, kakor jih ima sedaj, in potem pa še dvakrat toliko pomagavcev, kolikor jih je, vidili bote, kako si bo „Tovars“ opomogel.

**) Se ne dobiva

***) V današnjem listu se Vaša želja spolnuje.

in bridkih ur si že preživil; toda mislim, da si imel v tem času tudi veliko jasnih in veselih dni. Ljubi „Tovars!“ Ako se nam učiteljem nič kaj dobro ne godí, kako se če tebi dobro goditi, ker si naš tovarš! Ti, dragi Tovars! si se za nas učitelje rodil (kar že tvoje imé naznanja), živiš za nas učitelje, torej imaš z nami vred enako osodo! Se vé, dragi „Tovars!“ da se nam raji slabo, nego dobro godí, kajti na svetu je več ternjá kakor rožic, in več žalosti, nego veselja! Vem, da si se tega v svojem sedemletnem življenji in popotovanji po svetu na tanko prepričal! Kdor po svetu hodi, marsikaj zve. Pa vedi, dragi „Tovars!“, da ti mi tvoji tovarši tvoj trud za nas s tem plačujemo, da te prav radi beremo, in da stojimo vsi za te, ko skala sredi silovitega morja! Za zgled, na to le dogodbico, ljubi „Tovars!“ Vlani nisi naznanil, kakor imaš navado, v svojem 23. listu, da boš prihodnje leto 1867. še izhajal. To eden tvojih verlih bravecev zapazivši, posname iz tega, da morda ne boš več izhajal. Tožil mi je torej imenovani moj prijatelj, kako žalostno in sramotno bi bilo za nas učitelje, ko bi mogel naš „Tovars“ zamreti! „To se nikakor ne sme zgoditi“, nadaljuje moj prijatelj. Pravi: „Ako bi se naključilo, da bi naš „Tovars“ nehal izhajati, moremo mi učitelji prošnjo do preč. ljubljansk. konzistorija narediti, da nam še „Tovars“ izhaja“. Pa ta strah mojega prijatelja bil je — kratek, kajti v 24. listu prinesel si vabilo za 1867. leto. Kaj ne, da te veseli slišati, ljubi „Tovars“, imeti take bravece? Konečno pa rečem: Bog ti daj, ljubi „Tovars“ srečo, da boš prav verlo nastopil svoj osmi tečaj. Bog ti daj še dolgo živeti na prid nam slovenskim učiteljem. Bog ti daj v novem letu 1868. prav veliko verlih čitateljev!

To ti iz dna svojega serca želi

tvoj t^{ovars}

Ivan Zarnik, učitelj. *)

Iz Komende smo dobili to le pismo: Č. g.! Potrebno se mi zdi, da Vas na nekaj prijazno opomnim. — Da sem jaz enako kot Matija Bernik za terdno postavljen, je v „Tovarsu“ mala pomota. Jaz sem od 4. nov. t. l. od sl. c. kr. vlade kakor učitelj poterjen, in sicer po predlogu gosp. dekana vsled §. 152. politič. šolskih uredeb.

Da je pa to malo drugače, kakor za terdno postavljen, prepričate se lahko sami, če berete šolski ukaz od 31. vinotoka l. 1865. št. 4605/324. Ker mora „Tovars“ do vseh učiteljev — brez razločka — enako prijazen biti, želim, da bi blagovolili to pomoto v „Tovarsu“ pojasniti.***) Serčni pozdrav!

Vam

vdani in hvaležni

Jožef Čerin, učitelj.

*) „Tovars“ se Vam lepo zahvaljuje za ljubezen, ki ste mu jo že z besedo in djanjem večkrat kazali, ter Vam obeta, da bo vedno Vaš in vseh svojih zvestih tovaršev pravi „Tovars“.

**) Prav radi popravimo to pomoto, ako ste raji poterjeni, kakor pa za terdno postavljeni. Vredn.

Iz Ljubljane. V nedeljo pred božičnimi prazniki je bila v tukajšnji čitalnici zopet tista prelepa veselica, koja že od l. 1865. nosi venec med vsemi drugimi veselici v ljubljanskem mestu, in ki gotovo vsakemu dobremu človeškemu sercu naj globokeje sega. Ob 11. uri se je zbrala uboga šolska mladost v čitalnični dvorani, in sicer iz šentjakopske mestne šole 28, iz normalne šole 15, iz ternovske šole 6 dečkov, iz šentpeterske šole pa 3 dečki, in 38 dekličev, vkup 90 ubožcev. To preganljivo slovesnost začne pevski zbor s cerkveno pesmijo: „Večni Oče v visokosti! k tebi se približamo!“ In res tako delo bliža nas k Njemu samemu, ki pravi: „Kdor sprejme otroka v mojem imenu, mene sprejme.“ Pred delitvijo govori verli začetnik te prelepe navade, blagi g. dr. Orel; s solznimi očmi se zahvaljuje dobroserčnim dobrotnikom in dobrotnicam, ki so ali z obilnimi doneski, ali pa še tudi s svojimi rokami pripomogli, da je bilo osrečeno toliko uboge mladosti. Obdarovanim pa verli možak priporoča, kako naj se sedaj vredni skazujejo te dobre, in da naj nikoli ne pozabijo svojih dobrotnikov in dobrotnic. Potem razdelé preč. gosp. generalvikar A. Kos obleko, ktero otroci v postranskib sobah precej oblečejo in pridejo kakor v svate med častito družbo. Preč. gosp. generalvikar v daljšem govoru kažejo prelepo delo tega dneva ponavlja je Tobijeve besede (3. 4): „Svojega obraza ne obračaj od nobenega siromaka. Kakor premoreš, tako bodi usmiljen. Milošnja reši vsega greha in smerti, in ne pusti duše priti v temó.“ Potem sklenejo z besedami: „Kar ste ubogemu dali, to ste meni dali“, in se v imenu društva tudi še zahvaljujejo za pričujočnost milostljivi gospej visokorodnega našega c. kr. deželnega predsednika pl. Konrada Eybesfelda, ktera potem ubogim otrokom še razdeli pripravljene belo štruce in jabelka, da gredó vsi lepo obloženi veselo domu. Mi pa smo navdušeno zaklicali: „Stokrat Bog poverni in plačaj vsem blagim dobrotnikom in dobrotnicam toliko dobroto!“

— Ukaz c. k. ministerstva za bogočastje in nauk od 31. okt. preteč. l. št. 9395 vsem deželnim gosposkam naroča, da naj se učiteljski pripravniki za ljudske šole tudi urijo v telovajah, da se potem telovadbe tudi kot zapovedan nauk učé v vseh ljudskih šolah.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: Martin Poč za ravnatelja v glavno šolo v Černomelj, Janez Barle, učitelj iz Nevelj v Budanje, v Nevlje pa Andrej Gerčar, poterj. pripravnik. — G. Fr. Adamič, učitelj v Budanji, je umerl. R. I. P!

Opomba. Ta list „Uč. Tovarša“ dobé še vsi lanski naročniki. Kdor pa se do 15. t. m. ne oglasi pri njegovem založniku, k njemu „Tovarša“ ne bo.